

Strategia romaninaisten ja -tyttöjen aseman edistämiseksi (2014–2020)

JOHDANTO

Romaninaiset¹ joutuvat kaikkialla Euroopassa kantamaan rasmin lisäksi sukupuolisyrittöiden taakkaa, mikä marginalisoi heitä omista yhteiskunnissaan. Vähäinen koulutautuminen, epäsäännöllinen koulunkäynti ja koulun keskeyttäminen, korkea työttömyysaste ja huonot työllistymismahdollisuudet vievät romaninaisilta ja -tytöiltä realistiset integraation ja täysimääräisen yhteiskunnallisen osallisuuden mahdollisuudet. Henkilöpapereiden puute estää monien romaninaisten ja/tai -tyttöjen pääsyn koulutus-, terveydenhuolto-, työllisyys- ja muiden vastaavien palveluiden piiriin. Maailmanlaajuisen taluskriisin ja romaniperheiden kansainvälisen liikkuvuuden myötä lisääntynyt rasismi ja mustalaisvastaisuus vaikuttavat romaninaisten ja -tyttöjen turvallisuuteen ja altistavat heidät yhä herkemmin syrjäytymiselle, riistolle, ihmiskaupalle ja väkivallalle. Myös romaninaisten perinteiset perheroolit luovat syrjäytymismekanismia. Perinteisten romaniperheiden tyttöjen ja poikien väliset teini- ja lapsiavioliitot ovat yhä tavallisia. Vaikka sukupuolten väliset suhteet näyttävät kehittyneen romaniyhteisöissä myönteiseen suuntaan, romaninaisilla on vielä pitkä matka kuljettavana, jotta he saavuttavat itsemääräämisoikeuden ja tuntevat voivansa tehdä odotusten mukaisten, ennalta määriteltujen sukupuoliroolien vastaisia valintoja.

Romaninaiset ja -tytöt jäävät usein lainsäädäntöön, politiikkaan ja ohjelmiin liittyvien kuulemis- ja päätöksentekoprosessien ulkopuolelle, myös silloin, kun on nimenomaisesti kyse heidän omaan tilanteeseensa puuttumisesta. Tästä seuraa se, että sukupuoleen, yhteiskunnalliseen osallisuuteen tai romaneihin liittyvissä politiikkaohjelmissa romaninaiset ja -tytöt jäävät huomiotta tai heitä koskeva tarkastelu on vähäistä, mikä edelleen estää romaninaisia saavuttamasta yhdenvertaisia resursseja, mikä puolestaan vaikeuttaa heidän osallistumistaan julkisen ja yksityisen elämän eri alueilla. Vaikka edistystä onkin tapahtunut siinä, että romaninaisten ja -tyttöjen moninkertainen syrjintä ja epätasa-arvo resurssien ja julkisten palvelujen saamisessa ja jakamisessa jo tunnustetaan, silti sukupuolen ja etnisen taustan perusteella jaotellun tiedon puute ja tietämättömyys romaninaisten ja -tyttöjen asemasta kaikkialla Euroopassa estää politiikantekijöitä ja ihmisoikeusaktivisteja laatimasta toimivia ja merkityksellisiä poliittisia ohjelmia ja toimenpiteitä romaninaisten oikeuksien edistämiseksi ja heidän tilanteensa parantamiseksi paikallisella ja kansallisella tasolla. Tiedonpuutteen takia ei pystytä myöskään määrittämään perustasoa ja saamaan aikaan riittäviä valvonta- ja arviointikäytäntöjä.

Romaninaisten ja -tyttöjen voimaannuttaminen ja sukupuolinäkökulman ja tasa-arvon valtavirtaistaminen ovat keskeisiä keinoja sukupuolten yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi ja demokraattisten yhteiskuntien vahvistamiseksi. Romaninaisten ja -tyttöjen huolenaiheiden ja prioriteettien valtavirtaistamisprosessi sekä poliittisella että käytännön tasolla edistäisi yhteiskuntapolitiikan mahdollisuuksia lisätä yhdenvertaisuutta ja taistella syrjintää vastaan ja vastata paremmin epätasa-arvoa kokevien ihmisten, kuten romaninaisten ja -tyttöjen tarpeisiin. Sukupuolinäkökulman ja tasa-arvon valtavirtaistaminen synnyttäisi sukupuolen ja etnisyyden mukaan luokitellun tiedon keräämisen kulttuurin, johon kuuluisi myös vaikutusten arviointi, seuranta ja yhteiskuntapolitiikkaprosessien tarkastelu. Tämä vahvistaisi myös erityisesti romaneihin kohdistuvan politiikan vaikuttavuutta. Lisäksi se poistaisi esteitä epätasa-arvoa kokevien romaninaisten ja -tyttöjen tieltä, vähentäisi köyhyyttä, edistäisi talouskasvua ja vahvistaisi kansalaisuutta.

Romanityttöjen koulutukseen investoiminen, romaninaisten lukutaidon lisääminen ja työvoimaan kuulumisen edistäminen sekä naiseen vaikuttavan työvoimapolitiikan vahvistaminen, luotonsaantimahdollisuuksien, maanomistusoikeuden ja muiden voimavarojen parantaminen sekä romaninaisten poliittisten oikeuksien ja osallisuuden edistäminen ovat erittäin tärkeitä tekijöitä romaninaisten voimaannuttamisessa.

Tästä syystä on olennaisen tärkeää puuttua järjestelmällisesti ja kattavasti romaninaisten ja -tyttöjen moninkertaiseen syrjintään ja syrjäytymiseen, jotta he voisivat nauttia kokonaisvaltaisesti oikeuksistaan ja todellisesta sukupuolten yhdenvertaisuudesta sekä hyvästä hallinnosta.

¹ 'Romaninaiset' on yleisnimitys, jota käytetään monenlaisista romaninaisten ahdinjon jakavista ryhmistä. Näitä naisia on mm. seuraavilla nimillä tunnetuissa ryhmissä: sintit, manouschef, kalet, domit, lomit, mustalaiset, kiertolaiset, jenisit, aškaalit, egyptiläiset jne.

TAUSTA

Moninkertaisesta ja kaikki elämänalueet kattavasta syrjinnästä kärsivät romaninaiset ja -tytöt odottavat yhä sitä, että heidän asiansa nousisi kansallisen tason prioriteetiksi. Vaikka monet kansainväliset järjestöt ovat tehneet merkittävää työtä romaninaisten ja -tyttöjen tilanteeseen puuttumiseksi, romaninaiset ovat yhä syrjässä useimmista poliittisista prosesseista sekä paikallisesti että kansallisella tasolla. Romaninaisia ja -tyttöjä koskevaan keskusteluun on saatava mukaan sukupuolinäkökulman ja tasa-arvon valtavirtaistamisen kautta syntyvä todellinen voimaantuminen, jonka ei pitäisi koskea pelkästään heitä – sukupuolinäkökulman, yhdenvertaisuuden valtavirtaistamisen ja voimaantumisen periaatteita pitäisi soveltaa yhtä lailla romaneihin kuin muihin naisiin. Haluttomuutta ryhtyä tähän ei pitäisi kuitenkaan perustella sillä, että romaninaisten tilanteesta ei ole paikallistasolla riittävästi tietoa, sillä kattavat maailmanlaajuiset raportit osoittavat, että köyhyys, syrjintä, syrjäytyminen ja sukupuolten eriarvoisuus näyttäytyvät ja vaikuttavat eri taustaa edustaviin naisiin samalla tavoin.

Romaninaisten ongelmat tulivat esiin 1990-luvun puolivälissä kansainvälisten organisaatioiden tuella. Ne aloittivat omat sisäiset prosessinsa romaninaisten ongelmien korjaamisen edellyttämien institutionaalisten mekanismien tunnistamiseksi. Lisäksi ne käynnistivät kumppanuushankkeita yhdessä romanijärjestöjen ja muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa pyrkimyksenään ajaa ja tukea romaninaisten asiaa ja kasvattaa naisryhmien ja aktivistien kapasiteettia.

Ensimmäisiä romaninaisille äänen antaneita tärkeitä tilaisuuksia oli Euroopan unionin ensimmäinen romanikongressi, joka järjestettiin Euroopan komission tuella toukokuussa 1994 Sevillassa Espanjassa. Kaikkialta Euroopasta lähtöisin olevat romaninaiset keskustelivat siellä ensi kertaa yhdessä ongelmistaan. Kokouksen tuloksena syntyi *Romaninaisten manifesti*, joka käsitteli Euroopan romaninaisten tilannetta ja korosti koulutukseen pääsyn merkitystä tapana voimaannuttaa naiset taistelemaan syrjintää ja sekä perheen sisäistä että ulkopuolista patriarkaalista valtaa vastaan. Vastaavanlainen merkittävä romaninaisten osallistuminen nähtiin New Yorkin Peking+5 -kokouksessa vuonna 2000 ja Durbanissa Etelä-Afrikassa vuonna 2001 järjestetyssä YK:n rasminvastaisessa konferenssissa, jossa romaninaiset nostivat esiin pakkosterilisaation, työttömyyden ja perheväkivallan kaltaisia ongelmia.

Muiden kansainvälisten järjestöjen ohella Euroopan neuvosto ryhtyi lisäämään tietoisuutta romaninaisten ja -nuorten asioista vuonna 1995, kun naisten ja miesten yhdenvertaisuusasioita käsittelevä ohjauskomitea järjesti Strasbourgissa *Romaninaisten kuuleminen* -tilaisuuden. Samana vuonna Euroopan neuvoston nuorisoasioista vastaava pääosasto järjesti nuorten romanijohtajien koulutustilaisuuden, jonka seurauksena perustettiin Euroopan romaninuorten foorumi vielä vuonna 1998. Sitten on järjestetty useampia romaninaisia ja romaninuorten syrjintää koskevia seminaareja; valitettavasti Euroopan neuvoston nuorisoasiahankkeet ovat jääneet suurelta osin erillisiksi romaninaisten oikeuksia käsittelevästä laajemmasta ohjelmasta.

Vuonna 2003 Euroopan neuvosto nosti romaninaisten asiat uudelleen esiin koulutuksista, kampanjoista, kokouksista ja koulutusohjelmista muodostuvassa sarjassaan. Samana vuonna siirtolaisuus- ja romani/mustalaisasioista vastaava jaosto julkisti yhteistyössä Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) ja Etyjin kansallisten vähemmistöjen päävaltuutetun kanssa laaditun selvityksen *Esteiden murtaminen – Romaninaiset ja julkisen terveydenhuollon saatavuus*. Selonteon tarkoituksena oli auttaa poliitikkoja ja lainsäätäjiä näkemään romaninaisten terveydenhuoltoon pääsyn tila ja auttaa parantamaan romaninaisten terveydenhuoltoa koskevaa suunnittelua ja toimeenpanoa. Samana vuonna Euroopan neuvosto ja FRA ryhtyivät yhdessä kansallisten hallitusten kanssa tukemaan romaninaisten omia ja heihin kohdistuvia aloitteita, kuten mm. romaninaisten kansainvälistä verkostoa (IRWN), sekä tarjoamaan romaninaisille foorumeita heidän omien poliittisten prioriteettiansa määrittämiseksi sekä tietojen ja maakohtaisten kokemusten vaihdon edistämiseksi.

Vuodesta 2007 lähtien moni jäsenvaltio on osallistunut Euroopan neuvoston pyrkimyksiin lisätä romaninaisten ja -tyttöjen ongelmien näkyvyyttä kansainvälisesti ja samalla laajentaa niitä foorumeita, jolla romaninaiset voivat vaihtaa kokemuksiaan ja laatia yhteistä asialistaa. Syyskuussa 2007 Euroopan neuvosto järjesti yhdessä Ruotsin hallituksen kanssa 1. kansainvälisen romaninaisten konferenssin Tukholmassa. Sitä seurasi yhteistyössä Kreikan kanssa tammikuussa 2010 Ateenassa järjestetty 2. kansainvälinen romaninaisten konferenssi ja Espanjan kanssa lokakuussa 2011 Granadassa järjestetty 3. vastaava konferenssi. Vuoden 2013 syyskuun 17.–18. päivinä pidettiin Suomen ja Euroopan neuvoston yhteistyössä järjestämä 4. kansainvälinen romaninaisten konferenssi Helsingissä. Kansainvälisille konferensseille on avattu oma sivustonsa Euroopan neuvoston virallisten verkkosivujen yhteyteen.

Sukupuolinäkökulman ja tasa-arvon valtavirtaistaminen sekä romaninaisten asiat ovat romaniasioiden erityisedustajan tukiryhmän erityisprioriteetti vuonna 2014. Helsingin konferenssin jälkeen on suunniteltu lukuisia seuranta-aloitteita Suomen hallituksen tuella. Eräs niistä on *Phenjalipe*-alustalla tapahtuva seurantatyö ja ao. strategian toimeenpanon tukeminen. Lisäksi tukiryhmä sisällytti toimintaansa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamistavoitteen, joka koskee ryhmän omia ohjelmia ja Euroopan neuvoston muita aloitteita. Samassa hengessä Euroopan neuvoston hallitusten välinen romaniasioiden asiantuntijakomitea (CAHROM) nimitti suomalaisen sukupuoliasioihin keskittyvän esittelijän, jonka tavoitteena on sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen komitean työssä. Komitea on myös hyväksynyt lukuisia teemaselontekoja, jotka koskevat erityisesti romanityttöjen kouluun hakeutumista sekä toimenpiteitä koulun keskeyttämisen, poissaolojen ja kouluun liittyvän erottelun vähentämiseksi. CAHROM keskitti vuonna 2013 erityistä huomiota romaninaiisiin ja -tyttöihin kohdistuvaan ihmiskauppaan ja sen mahdollisiin teiniavioliittoyhteyksiin. Euroopan romani- ja kiertolaisfoorumi (ERTF) ja *Phenjalipe* laativat yhteisen asiakirjan teiniavioliitoista, josta keskusteltiin uudemman kerran CAHROM-komitean toukokuun 2014 kokouksessa ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmän kanssa. Vuoden 2014 alussa Liettua esitti romaninaisten voimaannuttamista koskevan CAHROM-teemaryhmän perustamista sekä naisnäkökulman lisäämistä romanien integraatiopolitiikkaan. Suomi, Italia, Moldovan tasavalta ja Espanja ovat ryhmän kumppanuusvaltioita. CAHROM-komitean teemakäynti Liettuaan suunniteltiin järjestettäväksi kesäkuussa 2014. Tämän lisäksi CAHROM perustaa vuosina 2014 ja 2015 teemaryhmät käsittelemään romaninuorten voimaannuttamista ja romaninuorten ulottuvuuden lisäämistä kansalliseen romanipolitiikkaan. Romaniyhteisöjen lapsi- ja teiniavioliittoja sekä ihmiskauppaan keskittyvän toisen uuden teemaryhmän erityishuomion kohteena ovat romaninaiset ja -lapset.

Etyjin demokratia- ja ihmisoikeustoimisto (ODIHR) ryhtyi käsittelemään romaninaisten asioita kattavammin vuonna 2003, kun ministerineuvosto hyväksyi Etyjin alueen romaneita ja sintejä koskevan toimintaohjelman. Vuoden 2003 toimintaohjelma on ensimmäinen kattava romaneja koskeva politiikka-asiakirja, joka käsittelee avainkysymyksiä ja suosittelee osallistujavaltioille toimenpiteitä. Toimintaohjelmassa korostetaan ensimmäistä kertaa sitä, että romani- ja sintinaiset tulisi järjestelmällisesti valtavirtaistaa osaksi kaikkia asiaankuuluvia romanipolitiikan ohjelmia ja että heillä tulisi olla yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet.

Sukupuolten yhdenvertaisuutta edistävässä työssään ODIHR on tehnyt yhteistyötä myös sukupuolten tasa-arvosta vastaavan osaston sekä Etyjin ihmiskaupan vastaisen toiminnan erityisedustajan ja koordinaattorin kanssa ja puuttunut romaninaiisiin ja -tyttöihin kohdistuvan syrjinnän moniin muotoihin ja romanien erityiseen alttiuteen joutua ihmiskaupan uhriksi. Se on myös edistänyt ja tukenut romaninaisäänestäjien koulutusta ja tukenut romaninaisten omia järjestöjä ja aloitteita panemalla toimeen tiedotus- ja äänestäjien koulutuskampanjoita Serbian ja Entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian romaniyhteisöissä. Osana *Romanien integroimisen parhaat käytänteet* -projektia, jonka Etyjin demokratia- ja ihmisoikeustoimisto toteutti Länsi-Balkanilla vuosina 2012 ja 2013, romaninaisten osallistuminen Bosnia-Hertsegovinan paikallisvaaleihin nimettiin hyväksi käytänteeksi. Lisäksi ODIHR tuki teiniavioliittojen ehkäisyyn ja torjumiseen tähtäävää kampanjaa Romanian romaniyhteisöissä vuonna 2011. Kampanjan osana tehtiin dokumenttiohjelma teiniavioliitoista, ja kymmenessä romaniyhteisössä Romaniassa on toteutettu muuta toimintaa.

Etyjin parlamentaarinen yleiskokous hyväksyi heinäkuussa 2011 Belgradissa pidetyssä 20. vuosittaisessa istunnossaan kaksi romaneja koskevaa päätöslauselmaa, joista toinen oli *Romaniväestöön kuuluvien naisten ja miesten välisen yhdenvertaisuuden edistämispolitiikka*. Vuonna 2012 ODIHR siirsi painopistettään tietoisuuden lisäämiseen romani- ja sintinaisten kokeman syrjinnän ja suojattomuuden eri muodoista. Inhimillisen ulottuvuuden toimeenpanokokouksen romani- ja sintiasioille omistettu päivä 26. syyskuuta keskittyi romaninaisten voimaantumiseen. Osallistujavaltioiden ja romaninaisten järjestöjen edustajat korostivat sitä, että koulutus on keskeisen tärkeää romaninaisten aktiivisen julkiseen ja poliittiseen elämään osallistumisen lisäämiseksi.

ODIHR on myös painottanut erityisesti romaninuorten voimaannuttamista ja heidän verkostonsa TernYepen tukemista. Vuonna 2011 ODIHR tuki romanijärjestöjen nuorten aktivoimisen vahvistamispyrkimyksiä, mm. nuorten mobilisointikoulutusta ja kansalaistoimintaan osallistumista, ja tämä johti Romaninuorisoallianssin perustamiseen. ODIHR isännöi myös kolmatta romanien kuulemistapaamista, johon osallistui yli 40 romani- ja sintinaisten kansalaisjärjestön edustajaa kaikkialta Etyj-alueelta. Kuulemistapaaminen johti *Romani-, sinti- ja kiertolaisnaisten Varsovan julkilausuman* hyväksymiseen. Siinä korostetaan romani-, sinti- ja kiertolaisnaisten suojatonta asemaa ja hallitusten säästötoimien kielteisiä vaikutuksia heidän tilanteeseensa.

Syyskuussa 2013 järjestetyn romaneja ja sintejä koskevan, 10 vuotta aiemmin hyväksytyyn toimintasuunnitelman toimeenpanoa arvioineen ylimääräisen Inhimillinen ulottuvuus -tapaamisen jälkeen ministerineuvosto hyväksyi 6.12.2013 asiakirjan *Päätös 4/13 Etyjin pyrkimysten vahvistamiseksi Etyjin alueella olevien romanien ja sintien tilanteen*

parantamiseen tähtäävän toimintaohjelman toimeenpanemiseksi, erityispainopisteenä romani- ja sintinaiset, -nuoret ja -lapset.

Vuodesta 2006 alkaen Euroopan unioni on käsitellyt romaninaisten asiaa ja hyväksynyt Euroopan parlamentin päätöslauselman EU:n alueella olevien romaninaisten tilanteesta. Päätöslauselmassa todettiin seuraavaa: "Romaninaiset ovat nykyisin yksi jäsenvaltioiden sekä tulevien jäsenvaltioiden ja ehdokasvaltioiden uhatuimmista ryhmistä ja yksilöistä."

Euroopan neuvoston romaneja koskevien vuoden 2007 johtopäätösten ja Euroopan parlamentin vuonna 2008 hyväksymän, kattavaa eurooppalaista romaniaiheista puitestrategiaa koskevan päätöslauselman yhteydessä Euroopan komissio julkaisi sisäisen työasiakirjan, joka koskee yhteisön välineitä ja politiikkaa romanien yhteiskunnallisen osallisuuden lisäämiseksi (COM 2008/420). Siinä korostetaan, että useimmat kansalliset strategiat, jotka tähtäävät romanien yhteiskunnalliseen osallisuuteen, ovat tavallisesti jättäneet mainitsematta romaninaisten erityisestteet ja että "sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen ja romaninaisten tilanteen parantamiseen tähtäävät erityistoimet kaikilla politiikan aloilla ovat tärkeä askel kohti sukupuolten yhdenvertaisuutta ja sosiaalista koheesiota". "Siihen päästään omaksumalla kahdesta elementistä eli sukupuolinäkökulman ja tasa-arvon valtavirtaistamisesta sekä erityistoimenpiteistä muodostuva näkökulma, jolla voidaan varmistaa, että romaninaisten ongelmia ei jätetä sikseen vaan niitä käsitellään asianmukaisesti."

Samana vuonna Euroopan komissio julkaisi selonteon *Etnisiin vähemmistöihin kuuluvat ja romaninaiset Euroopassa: sukupuolten yhdenvertaisuuden näkökulma*, jossa todettiin, että etniset vähemmistöt ja erityisesti romaninaiset ovat alttiimpia moninkertaiselle syrjinnälle ja ovat suuremman syrjäytymis- ja köyhyysriskin kohteena kuin kansallisen valtaväestön naiset ja vähemmistöjen miehet.

Euroopan perusoikeusvirasto FRA on työssään edistänyt romaninaisten verkostojen toimintaa siten, että romaninaiset ovat osallistuneet koulutukseen ja paneelikeskusteluihin kansainvälisten kansallisten romanipolitiikkaohjelmien toimeenpanoa käsitelleiden konferenssien yhteydessä. Näin virasto on voinut varmistua siitä, että romaninaisten näkökulma on ollut mukana sen toiminnassa laajasti. Joulukuussa 2007 Ruotsin, Euroopan neuvoston ja perusoikeusviraston järjestämä *Äänemme kuuluu* -konferenssi käsiteli naisten oikeuksia, ihmiskaupan vastustamista, lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia sekä julkisen terveydenhuollon saatavuutta romaninaisten näkökulmasta. Konferenssi tarjosi poliitikoille ja kaikkialta Euroopasta tulleiden romaninaisten verkostoille tilaisuuden tiedon ja hyvien käytänteiden vaihtoon.

Vuonna 2011 perusoikeusvirasto julkaisi yhtätoista jäsenvaltiota koskevan selvityksen romaninaisten ja -miesten tilanteesta Euroopassa ja esitteli Euroopan parlamentin kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnan (LIBE) ja Euroopan parlamentin naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunnan (FEMM) julkisessa kuulemisessa 18.9.2011 sukupuolikiisymyksiin keskittyneen selonteon aiheesta *EU:n kansallisten romanien integrointistrategioiden puiteohjelma*. Selvitys osoitti, että romaninaisten tilanne yhteiskunnallisen elämän ydinalueilla eli koulutuksessa, työllisyydessä, asumisolloissa ja terveydenhuollossa on keskimäärin huonompi kuin miehillä.

Vuonna 2011 Euroopan komissio julkisti asiakirjan *Euroopan kansallisten romanien integrointistrategioiden puiteohjelma (Eurooppalainen puiteohjelma)*, jolla pyritään saamaan kouriintuntuva muutos romanien elämään rohkaisemalla jäsenvaltioita hyväksymään tai laatimaan kattavan romani-integraatiota koskevan ohjelman. Sukupuoli näkyy asiakirjassa ainoastaan romaanien integraation yhteisiin peruseriaatteisiin liittyen, joten jäsen- ja ehdokasvaltioita kehoitetaan olemaan tietoisia sukupuolinäkökulmasta laatiessaan romanistrategioitaan. Hyväksyessään eurooppalaisen puiteohjelman johtopäätökset toukokuussa 2011 työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto (EPSCO) korosti sitä, että "erityistä huomiota tulisi kiinnittää moninkertaiselle syrjinnälle alttiina olevien romaninaisten ja -tyttöjen etuihin ja vaikeuksiin, ja siksi sukupuolinäkökulman on oltava läsnä kaikessa romanien yhteiskunnallisen osallisuuden lisäämiseen tähtäävässä politiikassa ja toiminnassa." Tästä huolimatta useimmat kansalliset romanien integroimisstrategiat eivät nostaneet sukupuolinäkökulmaa ja romaninaisten ja -tyttöjen asioita esiin asianmukaisesti ja kattavasti. Tässä yhteydessä Euroopan parlamentin naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunta (FEMM) hyväksyi lokakuussa 2013 varapuheenjohtaja Livia Jarokan johdolla selonteon *Yleisiä seikkoja eurooppalaisista kansallisista romaanien integraation tähtäävistä strategioista*. Syy oli se, että sukupuolinäkökulma puuttui kansallisista strategioista joko kokonaan tai siitä puhuttiin vain satunnaisesti ja epä johdonmukaisesti. Selonteko kehottaa jäsenvaltioita ja komissiota vahvistamaan sukupuolinäkökulmaa ja tasa-arvon valtavirtaistamista, suorittamaan sukupuolivaikutusten arviointeja ja kuulemaan naisjärjestöjä ja romanijärjestöjä kansallisia strategioita koskevissa asioissa. Selonteossa esitetään lukuisia erityisiä politiikkaehdotuksia ja toimenpiteitä, jotka koskevat mm. lasten

köyhyyttä, koulun keskeyttämistä ja teiniavioliittoja. Joulukuussa 2013 julkaistuissa johtopäätöksissään EU:n neuvosto suositteli jäsenmaita taistelemaan kaikkia romanilapsiin ja -naisiin kohdistuvia syrjinnän muotoja vastaan, mukaan lukien moninkertainen syrjintä, ja torjumaan naisten ja tyttöjen kokemaa väkivaltaa, myös perheväkivaltaa, ihmiskauppaa, alaikäisten ja pakkoavioliittoja sekä lasten käyttöä kerjäämisessä, etenkin lainsäädäntöään vahvistamalla.

Open Society Foundations - säätiö (OSF) on tukenut vuodesta 1999 alkaen lukuisten ohjelmien kautta romaninainiin liittyviä ohjelmiaan kansallisella ja Euroopan tasolla. Kyseisenä vuonna romanien yhteiskunnallista osallisuutta edistävä *Roma Participation Program* (RPP) järjesti romaninaisten konferenssin Budapestissa. OSF tuki romaninaisia myös myöntämällä avustuksia romanien omien järjestöjen kapasiteetin vahvistamiseen, varmisti suuremman romaninaisten ja nuorten tyttöjen osallistumisen omilla romanialoitteillaan (esim. Euroopan komission harjoitteluohjelma nuorille vastavalmistuneille romaneille) ja käynnisti erityisiä romaninaisia koskevia aloitteita, joiden tarkoituksena oli edistää romaninaisten johtajuusroolia, rakentaa yhteisöpohjaisia naisaktivistien vetämiä ja hallinnoivia hankkeita sekä laajentaa syvällisemmän osallistumisen mahdollisuuksia siten, että useampi romaninainen on mukana politiikan tekemisessä. OSF:llä on kolme Albanian, Bulgarian, Tšekin tasavallan, Unkarin, Italian ja Entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian, Romanian, Serbian, Slovakian, Espanjan ja Turkin yliopistoista valmistuneille ja romaninaisten oikeuksia koskevaan työhön sitoutuneille romaninaisille suunnattua stipendiä. OSF, Euroopan romanien oikeuksien keskus ja muut ihmisoikeusjärjestöt ovat tukeneet romanien ja naisjärjestöjen eri YK:n romaninaiskomiteoille laatimia ja julkaisemia romaninaisten ongelmia koskevia varjoselontekoja. Ne ovat vaatineet toimenpiteitä raportojavaltioilta, joihin kuuluvat mm. Albania, Bosnia ja Hertsegovina, Bulgaria, Kroatia, Tšekin tasavalta, Kreikka, Unkari, Italia, Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia, Portugal, Romania, Serbia, Slovakia, Espanja, Ukraina ja Britannia.

Kaikista näistä kansainvälisten organisaatioiden romaninaisten ongelmiin ja prioriteetteihin liittyvistä tukitoimista huolimatta romaninaiset ja -tytöt ovat saaneet hyvin vähän huomiota kansallisilla ja paikallisesti ja romaninaisten järjestöt ja naisaktivistit ovat aliresursoituja ja aliresursoituja kansallisella tasolla. Romaninaisten tulee voida vaatia oikeuksiaan ja käyttää niitä voidakseen olla täysivaltaisia yhteiskunnan jäseniä. Kun siis romaninaiset ja -tytöt on alettu nähdä kansainvälisesti yhtenä kaikista suojattomimmista ja (moninkertaiselle) syrjinnälle, syrjäytymiselle ja köyhyydelle alttiina ryhmänä, on pyrittävä siihen, että sukupuolten yhdenvertaisuutta ja valtavirtaistamista koskevasta keskustelusta tulee konkreettinen ja todellinen asia romaninaisten ja -tyttöjen elämässä. Tämä edellyttää erityisiä ja kestäviä lähestymistapoja, joilla romaninaisille ja -tytöille tehdään mahdolliseksi oman elämänsä ja yhteisönsä muuttaminen. Samalla on paikalliset viranomaiset ja poliittinen eliitti saatava tietoisiksi siitä, että on välttämätöntä saada romaninaiset ja -tytöt osaksi niiden prioriteetteja.

PROSESSI

Vuoden 2013 syyskuun 17.–18. päivinä pidettiin Suomen hallituksen ja Euroopan neuvoston yhteistyössä järjestämä 4. kansainvälinen romaninaisten konferenssi Helsingissä. Yli sata romaninaista Euroopan eri maista kokoontui tekemään yhteenvetoa aiemmista ohjelmista ja kehityksestä sekä politiikan että romaaniyhteisöjen tasolla ja vaikuttamaan Euroopan romaninaisten ja -tyttöjen tilanteen parantamiseen tähtäävään strategiaan.

Suomessa järjestetty 4. kansainvälinen romaninaisten konferenssi on osa laajempaa Euroopan neuvoston yhdessä eri kansallisten hallitusten edistämää ja tukemaa ohjelmaa, joka on alkanut vuonna 2003. Näillä foorumeilla romaninaiset ovat kertoneet ongelmista, vaihtaneet kokemuksia ja lähteneet yhteisissä asioissa yhdessä liikkeelle. 4. kansainvälinen romaninaisten kongressi tarjosi mekanismeja laajempaan romaninaisten kuulemiseen ja kansallisten hallitusten mukaantulon asioissa, joissa romaninaiset ilmaisivat huolensa romaninaisten heikentyneestä tilanteesta kansallisella tasolla ja tarpeesta löytää kestävämpiä tapoja toimia verkostona ja tehdä yhteistyötä viiteryhmiä kanssa monista prioriteeteista.

Vuonna 2012 Suomen hallitus – joka oli jo aiemmin ilmoittanut aikomuksestaan järjestää 4. kansainvälinen romaninaisten konferenssi Helsingissä ja kertonut siihen sitoutumisestaan – järjesti yhteistyössä Romanian hallituksen (kansallisen romaani kulttuurilaitoksen) ja Euroopan neuvoston kanssa Bukarestissa aivoriihitapaamisen, johon osallistui romaninasisiantuntijoita ja -aktivisteja. Kokous teki kansainvälisen konferenssin perusvalmisteluja ja määrittä tapoja saada romaninaiset mukaan kuultaviksi ja osallisiksi konferenssin tuloksista. Tähän sisältyi verkkokuulemismenettely, jossa prioriteetteja määritettiin kysymyslomakkeilla, ja siihen liittyi myös avoin kutsu osallistua konferenssiin sekä mahdollisuus seurata Helsingin konferenssia Internetin kautta.

Helsingin konferenssin kuluessa romaninaiset korostivat uudemman kerran tarvetta hyödyntää aiempia kehitystrendejä ja saada lisää näkyvyyttä romaninaisten asioille. Konferenssissa lanseerattiin verkkoalusta nimeltään *Phenjalipe* ("Sisaruus"). Sen tarkoituksena on tukea strategisen tulosasiakirjan toimeenpanoa, joka oli määritetty konferenssin tavoitteeksi, sekä edelleen helpottaa romaninaisia ja -tyttöjä koskevan tiedon vaihtoa ja koordinaatiota aluetasolla. Romaninaisasiantuntijoiden omasta aloitteesta syntynyt työryhmä lähti kehittämään romaninaisten tilannetta koskevaa strategiaa puiteasiakirjaksi poliitikoille, romaninaisaktivisteille ja ihmisoikeusjärjestöille.

Euroopan neuvosto tuki Phenjalipen romaninaisten työryhmän seurantakokousta, joka järjestettiin 17.2.2014 Strasbourgissa. Sen tarkoituksena oli edistää romaninaisstrategian työstämistä ja sen tehokkaan toimeenpanon edellyttämien välineiden kehittämistä. Phenjalipen epävirallisen tapaamisen hyväksyttäväksi esitettiin strategialuonnos ja kaksivuotisen toimintasuunnitelman luonnos.

PERUSTEET JA LÄHTÖKOHTA

Romaninaisten ja -tyttöjen olojen parantamiseen tähtäävä strategia (2014–2020) on vastaus romaninaisaktivistien ja kansalaisjärjestöjen, ihmisoikeuselinten, sukupuolten yhdenvertaisuus- ja romaninaisten ongelmien kanssa työskentelevien ammattilaisten, hallitusten ja poliitikkojen esiin tuomiin tarpeisiin. Nykyinen strategia on tulos Phenjalipen epävirallisen foorumin, kansalaisyhteiskunnan, hallitusten ja kansainvälisten järjestöjen kuulemisesta, ja sen pyrkimyksenä on ollut valmistella romaninaisten ja -tyttöjen eurooppalaista ja kansainvälistä tilannetta kuvaava viiteasiakirja kaikille romaniasioiden, sukupuolten yhdenvertaisuuden, yhteiskunnallisen osallisuuden ja ihmisoikeuksien suojelun parissa toimiville sidosryhmille.

Strategia perustuu olemassa oleviin ihmisoikeusstandardeihin², alueellisia romaneja, romaninaisia ja yhteiskunnallista osallisuutta³ koskevaan politiikkaan ja selontekoihin⁴ sekä romaninaisten tilannetta koskeviin eurooppalaisiin ja kansainvälisiin suosituksiin.

Strategia määrittää Euroopan ja muiden maiden romaninaisten ja -tyttöjen tilanteen parantamiseen liittyvät tavoitteet ja prioriteetit. Se nimeää tavoitteiden saavuttamisen edellyttämät pääkumppanit. Romaniyhteisö ja -naisryhmät ovat keskeisessä roolissa, kun eri viiteryhvät panevat strategiaa toimeen.

Strategiaa voivat käyttää mm. romaninaisten epävirallinen foorumi, Phenjalipe ja muut asiaankuuluvat viiteryhvät seuraaviin tarkoituksiin:

- edistää, tukea ja mahdollistaa sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulman/romaninaisten ja -tyttöjen näkökulman valtavirtaistamista kaikessa asiaankuuluvassa politiikassa ja ohjelmissa;
- edistää, tukea ja mahdollistaa romaninaisten ja -tyttöjen oikeuksien suojeluun tähtäävää prosessia;
- edistää, tukea ja mahdollistaa romaninaisten ja -tyttöjen voimaannuttamista käytännön tasolla;
- jakaa tietoa romaninaisten ja -tyttöjen tilanteesta ja nostaa tätä koskevaa tietoisuuden tasoa valtion viranomaisten, lainsäätäjien, poliitikkojen ja muiden asianomaisten toimijoiden parissa.

Strategiaa voivat eri viiteryhvät käyttää itsenäisenä asiakirjana romaninaisten ja -tyttöjen tilanteen parantamisessa, ja sen lisäksi Phenjalipen työryhmä on kehittänyt kaksivuotisen toimintasuunnitelman, joka tähtää strategian tavoitteiden tehokkaampaan saavuttamiseen. Phenjalipen jäsenet panevat toimintasuunnitelman täytäntöön yhteistyössä kansainvälisten ja kansallisten kumppaniensa kanssa. Phenjalipen työryhmä päivittää toimintasuunnitelmaa ja arvioi sen toimeenpanoa kahden vuoden välein.

² Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi pöytäkirjoineen; Kansalaisyhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus; Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus; Kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskeva YK:n yleissopimus valinnaisine lisäpöytäkirjoineen; Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumisesta; YK:n lasten oikeuksien yleissopimus valinnaisine lisäpöytäkirjoineen; Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan; Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta; YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista; Lissabonin sopimus; Euroopan unionin perusoikeuskirja; EU:n lainsäädäntö, joka koskee työllisyyttä ja koulutusta (samapalkkaisuusdirektiivi 2006/54/EY), sosiaaliturvaa ja eläkkeitä (direktiivi 79/7/ETY), tavaroiden ja palveluiden saatavuutta (direktiivi 2004/113/EY), ammatillista, yksityistä ja perhe-elämää (direktiivi 92/85/ETY) ja kumoava direktiivi 2006/54/EY, direktiivi 2000/43/EY rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta.

³ Euroopan kansallisten romanien integrointistrategioiden puiteohjelma; 10 peruseräätettyä romanien integroimiseksi; Etyjin toimintasuunnitelma romanien ja sintien tilanteen parantamiseksi Etyjin alueella; Etyjin vuonna sukupuolten tasa-arvoa käsittelevä toimintasuunnitelma; Pekingin julistus ja toimintaohjelma; Euroopan neuvoston sukupuolten tasa-arvoa koskeva strategia 2014–2017; Euroopan neuvoston lasten oikeuksien strategia (2012–2015); Eurooppa 2020 strategia; Euroopan neuvoston romaneja koskeva julkilausuma jne.

⁴ Helsingin 4. kansainvälisen romaninaisten konferenssin raportti.

I. PÄÄMÄÄRÄ JA STRATEGISET TAVOITTEET

Strategian yleispäämääränä on edistää ja voimaannuttaa Euroopan romaninaisia ja -tyttöjä sekä vahvistaa sukupuolten yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä heidän asuinmaissaan tukemalla kuuden strategisen tavoitteen toimeenpanoa. Nämä tavoitteet ottavat myös kantaa moninkertaisen syrjinnän ongelmaan samalla kun ne pyrkivät ottamaan huomioon romaninaisten ja -tyttöjen erityiset tarpeet, haasteet ja mahdollisuudet.

Strateginen tavoite 1:

Rasismien, mustalaisvastaisuuden ja romaninaisten ja -tyttöjen kohtaamien sukupuolistereotyyppien vastainen taistelu

Romaninaiset kohtaavat rasismia ja mustalaisvastaisuutta, joka kohdistuu heihin erityisesti heidän etnisen taustansa ja sukupuolensa takia. Lisäksi rasismi, mustalaisvastaisuus ja romanien yleinen syrjäytyminen vaikuttavat enemmän romaninaisten ja -tyttöjen elämään, ja he ovat alttiimpia köyhyyden, pakkohäätöjen, kodittomuuden, rasistisen väkivallan ja ihmiskaupan tapaisille ilmiöille. Myös sukupuolistereotyyppit ja sukupuolittuneet roolit tietyissä romaniyhteisöissä rajoittavat romaninaisten ja -tyttöjen henkilökohtaista kehitystä ja mahdollisuuksia.

Toiminnassa on keskeistä:

- valvoa romaninaisten ja -tyttöjen ihmisoikeustilannetta kansallisella tasolla;
- nostaa tietoisuutta romaninaisten ja -tyttöjen kohtaaman rasismien, mustalaisvastaisuuden ja sukupuolistereotyyppien laajuudesta;
- vaatia hallitusten ja hallitustenvälisiä toimenpiteitä ja toimintaa rasismien, mustalaisvastaisuuden ja romaninaisten ja -tyttöjen kohtaamien sukupuolistereotyyppien vastustamiseksi;
- edistää ja tukea yhteisiä toimia romaninaisten ja -tyttöjen kohtaaman rasistisen väkivallan ja mustalaisvastaisuuden vastaisessa ja ehkäisevässä toiminnassa;
- edistää myönteistä ja ei-stereotyyppistä kuvaa romaninaisista ja -tytöistä;
- edistää mediassa myönteistä ja objektiivista romaninaiskuvaa;
- edistää romaninaisten mielekästä osallistumista julkisten tahojen ja poliittisen elämän päätöksentekotehtäviin;
- edistää ja tukea romanimpien roolia sukupuolten yhdenvertaisuuspyrkimyksissä;
- edistää ja tukea romaninaisten ja -tyttöjen kaikki elämän alueet kattavaa asemaa koskevaa tiedonkeruuta ja vaikutusten arviointi-, valvonta- ja seurantakulttuuria yhteiskuntapolitiikan prosesseissa.

Strateginen tavoite 2:

Kaikkien romaninaiisiin ja -tyttöihin kohdistuvan väkivallan muotojen ehkäisy ja torjuminen

Romaninaiisiin ja -tyttöihin kohdistuva väkivalta on yhä yleisessä Euroopassa, ja tämä vaikuttaa tuhoisasti paitsi romaninaiisiin ja -tyttöihin itseensä, myös yhteiskuntaan ja demokratiaan. Romaninaiset joutuvat usein mm. perheväkivallan, pakkoavioliittojen, ihmiskaupan ja pakkoprostituution, pakkosterilisaation, poliisiväkivallan ja muiden viranomaistoimijoiden suullisen tai fyysisen kaltoin kohtelun uhreiksi. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin yleissopimus) on kauaskantoisin kansainvälinen sopimus, jolla pyritään puuttumaan tähän vakavaan ihmisoikeusloukkaukseen.

Toimintaan sisältyy seuraavaa:

- vedotaan Euroopan neuvoston jäsenmaihiin, jotta ne tilanteensa mukaan allekirjoittaisivat, ratifioisivat ja toimeenpanisivat Istanbulin yleissopimuksen;
- edistetään ja tuetaan kansallisella tasolla tehtyjä juridisia ja muita toimenpiteitä koskevan tiedon keruuta ja jakamista asioissa, jotka liittyvät romaninaiisiin ja -tyttöihin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn ja torjuntaan;
- edistetään ja tuetaan romaninaiisiin ja -lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan poistamiseen tähtäävää kahdenvälistä, alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä;
- edistetään ja tuetaan lapsi- ja pakkoavioliittojen ehkäisyyn ja lopettamiseen tähtääviä toimenpiteitä;

- kehoitetaan hallituksia torjumaan ja ehkäisemään kaikkia romaninaiisiin ja -tyttöihin kohdistuvan väkivallan muotoja, mukaan lukien käytännöt, jotka johtavat sukupuolten eriarvoisuuteen ja/tai ylläpitävät sitä taikka loukkaavat romaninaisten ja -tyttöjen oikeuksia.
- edistetään ja tuetaan romaninaiisiin ja -tyttöihin kohdistuvien kaikkien väkivallan muotojen ehkäisyyn ja torjumiseen tähtäviä toimenpiteitä, mukaan lukien yhteiskunnallista osallisuutta koskevat ja kulttuurisesti sovitut täytäntöönpanotoimet;
- edistetään romaninaiisiin ja -tyttöihin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn ja torjuntaan tähtäävien sekä valtiollisten että ei-julkisten toimijoiden parhaita käytänteitä.

Strateginen tavoite 3:

Julkisten palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden takaaminen romaninaisille ja -tyttöille

Syvään juurtunut syrjintä ja äärimmäinen syrjäytyminen estävät romaninaisia pääsemästä riittävällä ja yhdenvertaisella tavalla koulutuksen, terveydenhuollon, sosiaaliturvan, työllisyyspalveluiden, asunto- ja asumispalveluiden piiriin. Henkilöpapereiden puuttuminen ja laaja lukutaidottomuus lisäävät heidän yhteiskunnallista ulkopuolisuuttaan ja syrjäytymistään. Perinteisten perheiden ennalta määrätyt sukupuoliroolit estävät niin ikään heidän yhteiskuntaan osallistumisestaan.

Toiminnan pyrkimyksenä on edistää ja tukea:

- syrjintää ehkäiseviä ja torjuvia mekanismeja, mukaan lukien moninkertaiset romaninaiisiin kohdistuvat esteet saada koulutusta, työtä, terveydenhuoltoa, sosiaaliturvaa, asuntoja, asumispalveluja jne.;
- romaninaisten ja -tyttöjen taloudelliseen voimaantumiseen tähtäviä toimenpiteitä;
- romaninaisten ja -tyttöjen ihmisoikeuksien parantamiseen tähtäviä toimenpiteitä;
- sukupuolinäkökulman/romaninaisten valtavirtaistamispolitiikkaa ja -käytäntöjä koskevien hyvän hallinnon parhaiden käytänteiden jakamista;
- sukupuolen ja etnisen taustan mukaan luokiteltujen tietojen keräämismekanismeja, sukupuolivaikutusten arviointia ja etenemisen seuranta siitä, miten romaninaisten ja nuorten romanityttöjen osallisuus yhteiskunnassa ja heidän yhdenvertainen ja mielekäs edustuksensa julkisen ja poliittisen elämän kaikilla tasoilla etenee.

Strateginen tavoite 4:

Romaninaisten oikeussuojan saannin varmistaminen

Syrjintä, rasismi ja sukupuolten epätasa-arvo hankaloittaa romaninaisten oikeuden saamista. Romaninaiset ovat haluttomia käyttämään valitusmekanismeja ja hakemaan oikeutta tuomioistuinten kautta, mikä johtuu paitsi tietoisuuden ja tiedon puutteesta, myös luottamus- ja resurssipulasta, johon kuuluvat myös taloudelliset esteet juridisen avun hankkimisessa. Lisäksi sukupuolistereotyytiat ja sukupuolten välinen vallan epätasapaino tekee romaninAISista ennakkoluuloisten ja tehottomien oikeusjärjestelmien uhreja, toisin sanoen romaninaisia tuomitaan heidän miestensä tekemistä rikoksista.

Toiminnan pyrkimyksenä on:

- tunnistaa romaninaisten kohtaamia esteitä oikeuden saamisessa ja lisää tietoisuutta niistä;
- tuomita käytäntöjä, jotka syrjivät romaninaisia ja -tyttöjä heidän hakiessaan oikeutta;
- tunnistaa, kerätä ja jakaa tietoa olemassa olevista korjauskeinoista ja hyvistä käytänteistä, joiden tarkoituksena on helpottaa romaninaisten oikeuden saamista, mukaan lukien tuomioistuinten ulkopuoliset ja puolioikeudelliset naisten oikeuksien suojakeinot (kuten esim. ihmisoikeusvaltuudet ja muut vastaavat instituutiot);
- antaa tilanteen parantamiseen tähtäviä suosituksia.

Strateginen tavoite 5:

Romaninaisten riittävä ja mielekäs poliittiseen ja julkiseen päätöksentekoon osallistuminen

Romaninaiset eivät ole riittävästi edustettuina ja osallisina kansallisissa ja paikallistason julkishallinnon elimissä ja poliittisessa elämässä. Romaninaisten todellisen julkiseen ja poliittiseen elämään osallistumisen varmistaminen osallistaa heidät päätöksentekoon heitä välittömästi koskevissa asioissa, mutta auttaa myös varmistamaan, että yhteiskunta kokonaisuudessaan hyötyy heidän panoksestaan ja heijastaa omaa moninaisuuttaan.

Toiminnan pyrkimyksenä on:

- edistää ja tukea romaninaisten riittävää ja mielekästä poliittiseen ja julkiseen elämään osallistumista kaikissa päätöksentekolimissä;
- valvoa romaninaisten päätöksentekoon osallistumisen etenemistä; edistää tiedon ja hyvin käytänteiden näkyvyyttä maiden välillä;
- edistää ja tukea toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on tukea ja voimaannuttaa ehdokkaina olevia ja tehtäviin valittuja romaninaisia, helpottaa ja rohkaista heidän osallistumistaan vaaleihin paikallis- ja kansallisella tasolla;
- kehottaa hallituksia varmistamaan romaninaisten todellinen osallistuminen julkiseen ja poliittiseen elämään.

Strateginen tavoite 6:

Sukupuolinäkökulman ja romaninaisten valtavirtaistaminen kaikessa politiikassa ja toimenpiteissä

Sukupuolinäkökulman ja romaninaisten asioiden ja prioriteettien valtavirtaistaminen sekä poliittisella että käytännön tasolla mahdollistaisi sen, että yhteiskuntapolitiikka voi vastata yhdenvertaisuutta edistävällä ja syrjintää torjuvalla tavalla. Sukupuolinäkökulman ja tasa-arvon valtavirtaistaminen tuo mukanaan eri tekijöiden mukaan eritellyn tiedon ja yhteiskuntapolitiikan prosessien vaikutusten arvioinnin, valvonnan ja seurannan ja vahvistaa romaninaisiin ja -tyttöihin kohdistettujen erityistoimien tehoa; se myös poistaa epätasa-arvoa kokevien romaninaisten esteitä, vähentää köyhyyttä, edistää talouskasvua ja vahvistaa kansalaisuutta. Valtavirtaistaminen luo menetelmiä romaninaisten voimaantumisen ja itsenäisyyden saavuttamiseen.

Toiminnan tulee tukea valtavirtaistamista:

- monilla politiikan alueilla, joita ovat etenkin oikeudenkäyttö, lainvalvonta, paikallishallinto, media, kulttuuri, koulutus, vähemmistöt, maahanmuutto, romanit, lasten oikeudet, yhteiskunnallinen osallisuus ja koheesio, nuorisoasiat, ihmiskauppa ja huumeidenkäyttö;
- paikallis- ja kansallisten viranomaisten, hallitustenvälisten instituutioiden, ihmisoikeusjärjestöjen ja naisryhmien ohjelmien, hankkeiden ja toimintojen kehittämisessä ja toimeenpanossa;
- eri elinten ja instituutioiden politiikkaprosesseissa ja toiminnassa;
- paikallistason julkishallinnon, hallitustenvälisten organisaatioiden, valvontaelinten, asianomaisten ihmisoikeuksiin/romaniin oikeuksiin keskittyvien elinten jne. henkilöstöpolitiikassa;
- sukupuolikysymyksiin/romaninaisten ja -tyttöjen asioita koskevissa hyvissä käytänteissä.

II. KUMPPANUUDET

Strategian toimeenpanoa varten perustettu romaninaisten työryhmä luo yhteyksiä ja kumppanuussuhteita olevassa oleviin ohjelmiin ja asiaankuuluviin toimeenpanomekanismeihin. Alla on esimerkkejä:

Euroopan neuvosto

- Euroopan neuvoston pääsihteerin romaniain erityisedustaja
- Euroopan neuvoston romaniain ad-hoc -asiantuntijakomitea (CAHROM) ja sen sukupuolikysymysten esittelijä
- Euroopan neuvoston ihmisarvo- ja yhdenvertaisuusasioiden pääosasto (sekä sen asianomaiset alasektorit kuten sukupuolten yhdenvertaisuus, CDDECS, SOGI, GRETA, GREVIO, Lanzaroten yleissopimus, lasten oikeudet, FCNM, ECRI jne.).
- Euroopan neuvoston sukupuolten yhdenvertaisuusasioiden esittelijät
- Euroopan neuvoston sukupuolten yhdenvertaisuusasioiden valiokunta
- Euroopan neuvoston sukupuolinäkökulman ja tasa-arvon valtavirtaistamisen toimintaryhmä

- Euroopan neuvoston nuoriso-osasto
- Euroopan neuvoston pysyvät edustustot
- Ihmisoikeuskomissaari
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
- Euroopan paikallis- ja aluehallinnon kongressi
- Parlamentaarinen yleiskokous (etenkin sen yhdenvertaisuus- ja syrjimättömyysvaliokunta)

Euroopan unioni

- Euroopan komissio
 - Yhdenvertaisuusyksikkö
 - Romaniasiain yksikkö
- Euroopan parlamentti
 - FEMM-valiokunta
 - Puolueyhymät
- Eurooppa-neuvosto
- Perusoikeusvirasto
 - Sukupuolikysymykset

ETYJ/ODIHR

- Romani- ja sintiasioiden yhteyskeskus
- Kansallisten vähemmistöjen päävaltuutettu
- Sukupuolten yhdenvertaisuus osasto

YK

- UN Women
- GEDAW-komitea
- Ihmisoikeuksien korkean edustajan toimisto
- Ihmisoikeusneuvosto
- UNICEF
- UNDP

Kansainväliset ihmisoikeus- ja romanijärjestöt

- Open Society Foundations -säätiö
- Euroopan romani- ja kiertolaisfoorumi
- Euroopan romanien oikeuksien keskus
- Euroopan romaniasiain tietotoimisto
- Euroopan romanien ruohonjuuritason järjestö
- Euroopan romanipolitiikan kokoomaryhmä
- Romanien koulutussäätiö
- Romanivuosisikymmenen sihteeristö
- Kansainväliset ja alueelliset romaninaisten verkostot
- Romaninuorten verkostot

Kansallinen taso

- Kansallisten romanien integraatiostrategioiden kansalliset keskuksat
- Paikallis- ja alueviranomaiset
- Kansallisten kansanedustuslaitosten jäsenet
- Sukupuolten yhdenvertaisuus -elimet
- Oikeusasiamiehet
- Kansalliset ihmisoikeusjärjestöt
 - Sukupuolikysymyksiä käsittelevät laitokset
 - OSF:n kansalliset säätiöt
- Kansalliset ja paikalliset romanijärjestöt
- Romaninaisten kansalaisjärjestöt, naisryhmät ja verkostot
- Romaninaisten välittäjät ja näiden verkostot
- Romaninuorten verkostot ja kansalaisjärjestöt

III. KONTAKTIOHJELMA

Suunniteltavan kontaktiohjelman päämääränä on:

- lisätä strategian näkyvyyttä;
- helpottaa strategiatavoitteiden valtavirtaistamista ja sisällyttämistä alue- ja kansallistason politiikkaohjelmiin;
- lisätä epävirallisen Phenjalipe-foorumin ja sen työn näkyvyyttä;
- lisätä tietoisuutta romaninaisia ja -tyttöjä koskevista erityiskysymyksistä;
- helpottaa kumppanien välistä tiedonvaihtoa;
- lisätä hyvien käytänteiden näkyvyyttä paikallisella, kansallisella ja aluetasolla.

IV. TOIMINTASUUNNITELMA

Strategian tavoitteiden saavuttamiseksi Phenjalipe-työryhmä tekee kahden vuoden välein toimintasuunnitelman, jonka laatimisessa se kuulee asianomaisia kumppaneita ja sidosryhmiä. Kaksivuotinen toimintasuunnitelma sisältää strategisiin tavoitteisiin pohjautuvia erityistoimia, jotka epävirallinen Phenjalipe-foorumi ja sen työryhmä panevat pääosin toimeen, joskaan ne eivät toimi yksinään. Kunkin kaksivuotisen toimeenpanovaiheen jälkeen tehdään yhdessä Phenjalipe-foorumin jäsenten kanssa toiminnan ja vaikutusten arviointi.